

Riktlinje avseende rätten till undervisningsmaterial framställt vid Kungliga Tekniska högskolan

Gäller fr o m 2013-05-26

Beslutet grundar sig på:

- UF-2011/0201

Bakgrund

Kungliga Tekniska högskolan (KTH) har i likhet med övriga lärosäten i Sverige i uppdrag att bedriva utbildning på såväl grundnivå som avancerad nivå och forskarnivå samt uppdragsutbildning. Därtill har KTH att bedriva forskning och konstnärligt utvecklingsarbete och att samverka med det omgivande samhället samt informera om verksamheten d.v.s. det som brukar benämnas som "den tredje uppgiften".

I KTH:s verksamhet utarbetas material för användning i undervisningen. Den tekniska utvecklingen har medfört att en allt större del av undervisningsmaterialet presenteras och lagras med hjälp av digitala resurser. Detta medför många fördelar i form av t.ex. tillgänglighet till undervisningsmaterialet för studenter, lärarkollegor och övriga medarbetare inom och utom KTH. Det är mot bakgrund av detta som det föreligger ett behov av att tydliggöra tillämpningen av det upphovsrättsliga regelverket avseende det undervisningsmaterial som utarbetas av lärare i och för arbetet vid KTH.

1. Vem omfattas av riktlinjen

Denna riktlinje gäller för dem som är anställda som lärare vid KTH. Med lärare avses de som definieras som lärare enligt 4 kap högskoleförordningen d.v.s. professorer och lektorer och de som enligt KTH:s egna föreskrifter anges som lärare. Riktlinjen gäller även för doktorand i den del där doktoranden anlitas för undervisning i enlighet med 5 kap högskoleförordningen med avseende på det undervisningsmaterial som doktoranden upprättar i och för undervisningen vid KTH.

2. Det upphovsrättsliga regelverket

2.1. Allmänna utgångspunkter

Det upphovsrättsliga regelverket har sin utgångspunkt i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk; "Upphovsrättslagen". Upphovsrätten består av en ekonomisk rätt och en ideell rätt som båda tillkommer upphovsmannen. Upphovsmannen är den fysiska person som har skapat verket. Den ekonomiska rätten består av upphovsmannens rätt att tillgängliggöra och framställa exemplar av verket och kan överlåtas av upphovsmannen. Den ideella rätten omfattar upphovsmannens rätt att bli omnämnd i samband med sitt verk, att inte behöva tåla ändringar av verket eller att verket publiceras i sammanhang där upphovsmannens konstnärliga eller litterära anseende eller egenart riskerar att kränkas. Generellt kan den ideella rätten aldrig överlåtas, dock anses den kunna avstås.

2.2. Den anställdes upphovsrätt och arbetsgivarens nyttjanderätt – "tumregeln"

I en anställning som omfattar utarbetande av upphovsrättsligt skyddat material anses det föreligga en presumtion om att nyttjanderätten till det upphovsrättsligt skyddade verket tillkommer arbetsgivaren. Av detta följer därtill att ingen särskild ersättning utöver lön ska utgå för nyttjandet och att nyttjanderätten är obegränsad i tid. Presumtionen brukar benämnas "tumregeln" som lyder:

"Arbetsgivaren får inom *sitt verksamhetsområde* och för sin *normala verksamhet* utnyttja sådana verk som *tillkommer* som ett resultat av *tjänsteåligganden* gentemot arbetsgivaren. Arbetsgivarens rätt avser utnyttjanden för de ändamål som kan *förutses* när verket tillkommer".

3. Rätten till undervisningsmaterial vid ett lärosäte

3.1. Lärares upphovsrätt

KTH:s undervisningsverksamhet bedrivs i huvudsak av lärare och de doktorander som innehar doktorandanställning vid KTH. Det står i allmänhet läraren fritt att, i avsaknad av särskilda instruktioner, utforma undervisningen och undervisningsmaterialet på det sätt som läraren själv finner lämpligt. Det undervisningsmaterial som läraren tar fram utgör upphovsrättsligt skyddade verk och den lärare som har framställt undervisningsmaterialet är att betrakta som upphovsman till sådant material.

3.2. Nyttjanderätt till undervisningsmaterial som läraren utarbetat inom anställningen

Undervisningsmaterial utarbetas inom ramen för lärares anställning som lärare. Detta innebär att KTH i enlighet med den s.k. "tumregeln" (se avsnitt 2.2) får nyttjanderätt till det undervisningsmaterial som tagits fram inom ramen för anställningen. I enlighet med tumregeln innebär nyttjanderätten att KTH har rätt att använda undervisningsmaterialet i KTH:s normala verksamhet och för de undervisningsändamål som kunnat förutses vid undervisningsmaterialets tillkomst. I de fall KTH önskar nyttja undervisningsmaterialet för verksamhet som ligger utanför KTH:s normala verksamhet krävs särskild överenskommelse med den enskilde upphovsmannen, dvs. läraren.

Med undervisningsmaterial avses, oavsett medium, allt material som är avsett att användas i undervisningen t.ex. powerpointpresentationer, inspelade föreläsningar, fotografier, examinationsmaterial, studiehandledningar.

4. Nyttjanderättens omfattning och innebörd

Nyttjanderätten ger KTH rätt att använda undervisningsmaterial för undervisningsändamål och att genomföra nödvändiga ändringar och uppdateringar av materialet. Nyttjanderätten innefattar också en rätt att tillgängliggöra och framställa exemplar, såväl i tryckt som i elektronisk form samt lagra undervisningsmaterialet. KTH:s nyttjanderätt inskränker inte lärarens upphovsrätt till undervisningsmaterialet vilket innebär att läraren bland annat har full frihet att använda undervisningsmaterialet för exempelvis produktion av läroböcker, artiklar eller andra vetenskapliga verk och att använda det vid undervisning för annan huvudman.

5. Nyttjanderätten i samband med lärares tecknande av publiceringsavtal

Förlag kräver i vissa fall en ensamrätt till verket, dvs. en exklusiv rätt att mångfaldiga och sprida verket samt tillhandahålla verket för försäljning. I det fall lärare avser att ingå publiceringsavtal med förlag avseende undervisningsmaterial ska läraren förbehålla lärosätet rätten att, i enlighet med vad som anges i avsnitt 4, nyttja verket som undervisningsmaterial i lärosätets verksamhet.

6. Nyttjanderätt till undervisningsmaterialet efter avslutad anställning

Vid upphörande av lärares anställning kvarstår, om inte annat särskilt har överenskommits, KTH:s nyttjanderätt till det undervisningsmaterial som utarbetats inom ramen för läraranställningen vid KTH.

7. Uppdragsavtal och avtal upprättade i särskild ordning

Om annan enskild överenskommelse träffats mellan den enskilde läraren eller doktoranden och KTH gäller det som anges i sådan överenskommelse.

I de fall upphovsmannen inte är anställd som lärare vid universitet kan det finnas behov av att i uppdragsavtal ingå särskild överenskommelse rörande nyttjanderätten till specifikt undervisningsmaterial.
